הני אין. שמשין שבמרום. אבל צורת דרקון דאינה במרום שריוה: **מניקה.** אשה מניקה בן: **סר אפים.** (ב) שסר ונעשה שר: **והפים אף כל העולם.** בשני רעבון. והפים כמו והפים דעתו. אלמא פרלוף אדם לרבי יהודה אסור: **והוא דנקט גריוא וקא כייל.** (ג) אסור על שם יוסף אבל פרלוף אדם גרידא שרי בהנאה:

ליזין. תרגום של סנפירי"ם. לשון אחר כמו שערות: **פרקיו.** חליומיו: **הלכה כר"ש.** שאם אין לו ליזין מותר: **בריבי.** כלומר אדם גדול וכן קורין לו בכינוי: **מגא עבעא.** ולא הגבינה עד שבטלה העובד כוכבים: **סטרו.** הכהו על הלחי: **זוטו של יס.** לשון יס המחזר לאחיריו עשר וחמש עשרה פרסאות ושוטף כל מה שמוצא בדרך חזרתו וכן עושה בכל יום: **שלוליה.** כשהנהר גדל ויוצא על גדותיו ופושט: **מפייאשין מהן.** וכיון דאייאש עובד כוכבים בטלה מדעתיה דלא למפלחה ותו לא צריך לבטולה: **מאיסורא מי מייאש.** עדיין העובד כוכבים שאינדה קורא לה עבודת כוכבים דמימר אמר וכו': **דמות צורות לבנות** גרסינן: **כזה ראיסה.** כדי לבדקן אם יהיו דבריהם מכוונים: **לא תעשון כדמות שמשי.** הכא לא גרסינן במרום: **שאפשר לעשות כמותן.** ממש כגון שמשין של מטה מצר ואולם והיכל ומנורה אבל שמשין של מעלה שאי אפשר לעשות כמותן ממש אלא ייר דוגמתן מותר: **בית תבניה היכל.** בארכו ורחבו וגבהו ושיעור מדת פתחיו אבל אם נשתנה במקצת מותר: **אבל עושה.** מנורה של חמש נרות ושל שבה ושל שמונה שאינן דומין לשל מקדש. ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש ואפילו של שאר מיני מתכות שאף היא אע"פ שאינה של זהב כשרה במקדש כדילפי' בהקומץ רבה (מנחות דף כח:) מכלל ופרט וכלל אבל של עץ שרי דאינה כשרה במקדש הפרט מפורש מתכת: **רבי יוסי בר יהודה אמר אף של עץ לא יעשה.** שאף היא כשרה במקדש: ומלכות בית חשמונאי עשאוה במקדש של עץ לאחר שטימאו יונים את ההיכל וגטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונלחום. דרבי יוסי בר יהודה דריש ליה בריבויי ומעוטי ועשית מנורת[1] ריבה זהב טהור מיעט מקשה תיעשה המנורה חזר וריבה ריבה כל מילי ומיעט חלק: **בכעץ.** בדיל: **המשמשין לפני במרום.** אלמא שמשין עליונים קאמר:

מרגעה

רשב"ם גרים סר אפס. כלומר אמרו לו עיין ומתקדק כי אפס תבואה וכן נמצא הרבה סר [לשון סר] סכינא (חולין יח.) סייר נכסי (שם דף קה.): **הלכה** בר"ש בן אלעזר. פי' רשב"ם ואפילו אי משכחת תנא דפליג: **ש"מ** עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו. תימה אמאי לא נקט נמי ש"מ ישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים דאי משום דמשנה היא לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נב:) הא דעובד כוכבים מבטל נמי מתני' היא ויש לומר משום דפשיטא ליה לא איצטריך לאשמועינן דהא לקמן גבי מתני' נמי פריך פשיטא והולרך להעמידה שיש לו בה שותפות ואפ"ה אין כאן רבותא אלא מן הדייק ישראל הוא דאינו מבטל אבל עובד כוכבים מבטל אף על גב דאית ליה[2] שותפות וקמשמע לן דישראל אדעתא דעובד כוכבים פלח אבל ישראל אחר שאין לו בה שותפות כלל פשיטא לן דאינו מבטל ולכך פשיטא כאן דלא היה לו שותפות: **ולית** ליה[3] (המציל) בו'. וא"ת תקשה ליה אמתני' דקתני מתני' מצא תבנית יד וכו' הרי אלו אסורין ולמינהי המגיל בו' וי"ל דמתני' איכא לשנויי דמצא במקום שאין רגיס מצויין אבל הכא בעובדא[4] דבריבי קתני שהיה מהלך בדרך:

איידי דדמיה יקרים מזבין לה לעובד כוכבים. והא דאמרי' לקמן (דף נג.) מכרה או משכנה (לגוי) [לגוף] ישראל מותרת משום דבטלה וקא מפרש[1] דה"ה כשאינו גוף נמי מדפרין עלה מהניא דהלוקח גרוטאות ולא קאמר דאיידי דדמיה יקרים מזבין לה לעובד כוכבים וי"ל דשאני הכא דאיכא תרי ספיקי לאיסורא שמא עובד כוכבים ימצאנה ויעבדנה ואף אם ימצאנה ישראל שמא איידי דדמיה בו' אבל התם ליכא אלא חדא ספיקא דהא קיימא היא ביד ישראל ולהכי ודאי מבטל לה:

אכסדרה תבנית אולם. שהאולם היה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וה"ג אמרינן בלא יחפור (ב"ב דף כה:) עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח לפונית איכא מסובבת ומ"מ קרי ליה פתח האולם בהרבה מקומות בתלמוד כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וקרי ליה פתח בפסוק: **לא** תעשון אתי[1]. תימה כיון דפרלוף אדם לחודיה אסור אמאי איצטריך לאסור דמות צורות דאי לאו דודאי ליכא למעלה שום מלאך ושרף ואופן וכרוב כדמות אדם ממש דה"ג אמרינן בפ"ק דחגיגה (דף טו.) דליכא עורף ופ"מ כיון דפרלוף אדם לחודיה אסור אמאי איצטריך לאסור דמות אדם דאיכא דמות אדם וי"ל לאייב אף כשאינו פרלוף אדם והשתא לד' פנים אי נמי לעבור בשני לאוין ויש לדקדק מדלא קאמר אלא ש"מ דדרשא אלא דודאי אסורה היא וכן משמע לקמן דקאמר טובעת שחותמה שוקע אסור לחתום בה ומסתמא היינו בפרלוף אדם דאין רגילין לחתום בצורת כוכבים ומזלות וכן הלכה דפרלוף אדם אסור לחתום ואסור לעשות ומיהו אותם צורות אדם שלובעים בסדינים בלבעים וכן בדקתה מותרין כיון שאין להם פרלוף שלם אלא חצי פרלוף[2]:

הני אין צורת דרקון לא אלא פשיטא במוצא וכדתנן המוצא כלים ועליהם צורת חמה רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה אמר אביי אין רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה רבא אמר כולה במוצא ומציעתא רבי יהודה היא דתניא [6]רבי יהודה מוסיף אף דמות מניקה וסר אפים מניקה על שם חוה שמניקה כל העולם כולו סר אפים על שם יוסף שסר ומפים את כל העולם כולו והוא דנקיט גריוא וקא כייל והיא דנקטא בן וקא מניקה: תנו רבנן [7]איזהו צורת דרקון פירש רשב"א [8]כל שיש לו ציצין בין פרקיו מחוי רבי אסי [9]בין פרקי צואר אמר ר' חמא ברבי חנינא הלכה כר"ש בן אלעזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר בריבי בדרך ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון ומצא עובד כוכבים קטן ולא אמר לו כלום מצא עובד כוכבים גדול ואמר לו בטלה ולא בטלה סטרו ובטלה ש"מ תלת ש"מ [10]עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו וש"מ [11]יודע בטיב של עבודת כוכבים ומשמשיה מבטל ושאינו יודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה אינו מבטל וש"מ [12]עובד כוכבים מבטל בעל כרחו מגדף בה רבי חנינא ולית ליה לרבי אלעזר הקפר בריבי הא [13]דתנן [14]המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הגיים ומן הנהר ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר [15]והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן אמר אביי נהי דמינה מייאש מאיסורא מי מייאש מימר אמר אי עובד כוכבים משכח לה מפלח פלח לה אי ישראל משכח לה איידי דדמיה יקרין מזבין לה לעובד כוכבים ופלח לה: תנן התם [16]דמות צורות לבנות היה לו לר"ג בעלייתו בטבלא בכותל שבהן מראה את ההדיוטות ואומר להן כזה ראיתם או כזה ראיתם ומי שרי והכתיב [1]לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן כדתניא [2]לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה שולחן תבנית שולחן מנורה תבנית מנורה אבל הוא עושה של ה' ושל ו' ושל ח' ושל ז' לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות רבי יוסי בר יהודה אומר אף של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי אמרו לו [3]משם ראיה [4]שפודין של ברזל היו [5] וחופין בבעץ העשירו עשאום של כסף חזרו [6]והעשירו עשאום של זהב ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי והתניא [7]לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשים לפני במרום אמר אביי לא

[8]תעשון אתי לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם: [9]תניא אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [10]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [11]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [12]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [13]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [14]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [15]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל [16]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחאי אמר רבי אלעזר בן יעקב אומר אם אין לו ציצין ופרקיו אינו מבטל

מסורת הש"ס

א) [מוספתא רפ"ו], ב) [מוספתא סס ע"ס ו"ע], ג) [ל"ל דתניא], ד) כ"מ מד., ה) כ"ה כד., ו) כ"ה כד. [מנחות כח:], ז) [שבת מט: וש"נ], ח) [כ"ה סס:], ט) [ויקרא יא], י) [שמות כה], כ) [כ"ה בדפו"ר], ל) [ל"ל לר"ל הקפר הא דתנן המגיל], מ) [וע"ע תריסות תוספות כזה ביומא נד. בד"ה כדיבים].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומחופין בנעץ: (ב) רש"י ד"ה סר אפים סר שנעשה שר: (ג) ד"ה והוא וכו' וקא כייל על שם כל"ל ותיבת אסור נמחק: (ד) תוס' ד"ה ש"מ וכו' אית ליה בה שותפות וכו' פשיטא ליה כאן דלא היה לו בה שותפות: (ה) ד"ה ולית וכו' בעובדא דר"א הקפר בריבי קתני: (ו) ד"ה איידי וכו' וקא מפרש ד"ל דה"ה: (ז) ד"ה לא תעשון אתי לא תעשון אותי תימה כיון וכו' דליכא בהו עורף: (ח) בא"ד דדרשא דלא תעשון אתי לא תעשון אותי אתי אלינא וכו' טוה בנמצא דלדידיה נמי לא תיקוק:

מוסף רש"י

ובכל מקום שהרבים בו'. ופליגי דבר שיש בו סימן (ב"מ כד.). תבנית היכל. למדת אורך ורוחב יקומה שתהא דומה לו בשלשתן (מנחות כח:). אכסדרא. אין לה מחיצה רביעית, וכן אולם (שם). תבנית אולם. שהיה רוחבו עשרים וגובהו חרבעים כדאמרינן בשמעתא קמייתא דערובין (שם). אבל עושה. היא מנורה של חמשה או שבה קנים או של שמנה, דאינו דומה למנורת מקדש שבה היה שבעה קנים (שם). אפילו של שאר מיני מתכות. שאינו זהב, משום דדומה לשל מקדש שאף הוא כסף כשאר מיני מתכות (שם) שמיגא בהן כשירה לפנים כדתניא יעשיה מנורה בגד, זהב טהור פרט, מקשה תיעשה חזר וכלל, מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת (ר"ה כד:). אף של עץ לא יעשה. שהרי הוא כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי (מנחות כח:) שיגא בה כשירה לפנים, דר' יוסי בר' יהודה דריש ליה לקרא ברבוי ומעוטי, אלא רבי יוסי כל מילי ומילי מיעט מיעט חדש, והכי מפרש לה בתנחומא (ר"ה שם). כדרך שעשו בית חשמונאי. כשגברה ידם על היונים והוציאום מירושלים ושיהרו את המקדש והיו עניים ולא יכלו לעשותה של זהב (שם). בבעץ. שטיינ"ו בלע"ז (שם).

עין משפט נר מצוה

כו א ב טוש"ע י"ד סי' קמא סעיף ג:
כז ג ד ה מיי' פ"א מהלכות עבודת כוכבים הלכה ט סמג עשין כב טוש"ע י"ד סי' קמו סעיף ה:
כח ו מיי' פ"ו מהלכות גזלה והאבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן רנט סעיף ז:
כט ז מיי' שם פי"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ג:
ל ח מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה י טוש"ע י"ד סימן קמא סעיף ה:
ט [מיי' שם פ"א הל"ח]:
י [מיי' שם הל"ע]:

תורה אור השלם

1. לא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם:
שמות כ יט

רבינו חננאל

שמשיי ומציעתא אי אפשר לאוקמה במוצא דקתני כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם וכבר שנינו כי המוצא צורת חמה ולבנה ודרקון הוא דאסור הא המוצא צורת אדם מותר ופריקי תרי פירוקי. חד רישא וסיפא במוצא ומציעתא בעושה וכדרב הונא כדבעינן למימר לקמן ובא רבא ואוקמינהו כולהי במוצא ורבי יהודה היא ומציעתא דאסר פרצוף אדם רבי יהודה לטעמיה דתניא רבי יהודה מוסיף אף דמות מניקה וסרפס ומפרשינן מניקה שעושין אותה כמין אשה מחזקת בן ומניקתו והיא זו כמו חוה שהיתה אם כל חי סרפס כלומר מושל ומכלכל כל העולם צורת איש כיוסף שהיה שר מפיס והוא דנקיט גריוא ביריה. דרקון לשון יון הוא: ת"ר איזו היא צורת דרקון פי' ר' שמעון בן אלעזר כל שיש לו ציצין בין פרקיו בין פרקי צוארו א"ר חמא בר חנינא הלכתא כר' שמעון בן אלעזר. א"ר יהושע בן לוי פעם אחת הייתי מהלך אחר ר' אלעזר הקפר ברבי ומצא טבעת בדרך ועליה צורת דרקון ולא הגביהה עבד עובד כוכבים קטן ולא אמר כלום עבד עובד כוכבים גדול אמר לו בטלה ולא קבל ממנו סטרו ובטלה ש"מ תלת ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים שלו ושל חבירו ש"מ עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים בעל כרחו וש"מ והני מילי גדול שיודע בטיב עבודת כוכבים ומשמשיה הוא שמבטל. מגדף בה רבי חנינא לית ליה לרבי אלעזר הקפר ברבי הא דתנן המוצא בסרטיא ובפלטיא ובכל מקום שהרבים מצוין שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן. אמר אביי נהי דמינה מייאש מאיסוריה מי מייאש וכו': תנן התם בראש השנה

דמות צורות לבנות היו לרבן גמליאל בעלייתו כו' פי' לבנות צורת לבנה גדולה ופחותה ממנו. ומקשינן ומי שרי והכתיב לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשין שמשמשין לפני. ופריק אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותם כדתניא לא יעשה אדם בית דמות היכל מ' אמה ארכו וכ' אמה רחבו אכסדרה תבנית אולם כו' אבל שמשין כגון חמה ולבנה וכיוצא בהן שא"א לו לאדם לעשות כמותן לא אסרה תורה ומקשינן אינו והתניא לא תעשון אתי

לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. תור"י דכל אלו תירוצים של אביי אמת הן דמדלא קאמר בכל אחד ואחד אלא אמר אביי ס"מ אלא היה חוזר בו אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ואולם ואחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים וכשמים תחתונים אמה ולבנה וכוכבים ומזלות אחה קבועים בקרקע שני[ב]: **שאני** ר"ג דאחרים עשו לו. הקשה הר"ר אלנתן דלכאורה משמע שלזה ר"ג לעובד כוכבים לעשות והא אמירה לעובד כוכבים שבות ואפילו בדבר שאינו של שבת דלאמרינן בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף 5.) גבי מסוס פי פרתי ודוש בה וי"ל דמלזה שאני ויש שהיו רוצים להחמיר שלא להחתים לעובד כוכבים חותם שיש בו צורת אדם בשביל חוב אא"כ היה העובד כוכבים מניח לו מעצמו וכן שלא לחגור אותם רצועות שיש בהם צורת אדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות שמעמיד אותה דרך יהודה בצורת דרקון ושם שייך אחשדא טפי מבאחריני כדתנן מצא כלים ועליהם צורת דרקון כו' יוליכם ליים המלח ואנדרטי דקא חיים לאחשדא היינו משום שהיה בלא דמות אדם כל גופו בידים ורגלים: **והא** רב יהודה דאחרים עשו לו. פירוש ואפ"ה הזהיר בו שמואל שלא להשתחוה אם לא יסמא עינו שלא יתאחשדו שעשאו ועבר על לא תעשו ומשני אמר רב יהודה שחותמו בולט היה ולא היה משום אחשדא עבודת כוכבים: **והא** ר"ג יחיד הוה. ופ"ת אמאי לא משני דצורת לבנה לא היתה בולטת ולכך עשאה ר"ג ואור"י ור"ת וריב"ל כי בחמה ולבנה ומזלות אין חילוק בין בולטין לשוקעין וכן בקרקע שוקעין הם ולא מפליג בהכי אלא גבי פרלופין וכיוצא בהן: **שעל** הסדינין ועל המטפחות. ר"מ גר' מטבעות[ח] דסדינין ומטפחות אחד הוא והלכך מותרין מטבעות שיש בהם צורת עבודת כוכבים: **שוחק** וזורה לרוח או מטיל לים. בפסחים פרק כל שעה (דף כח.) מייתי האי מתני' גבי חמץ דתנן (מפזר)[ט] וזורה לרוח או מטיל לים [ט] ומבעיא לן בתרוייהו שוחק ומטיל לים או מטיל לים בעייה ואמר רבה חמץ דלשאר מימות בעי פירור עבודת כוכבים דלים המלח לא בעי שחיקה פי' לגבי חמץ לא משכחת בשום דוכתא יש המלח אבל בעבודת כוכבים אשכחת בכמה דוכתי דקאמר יוליך הגאה לים המלח הלכך אף הכא נמי דקתני לים סתמא יש המלח הוא ורב יוסף אמר אדרבה איפכא הוא חמץ [י] דמחיים לא בעי פירור עבודת כוכבים דלא מיתחלא בעינן שחיקה ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים אף בים המלח דאיירי ביה רבה ולפי זה תימה לרבנן אלינא דרב יוסף היאך יבערו עבודת כוכבים בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מימות דלים המלח אפילו בעייה אלא לרב יוסף היכי ליעבוד [כ] מ"דע"כ לרבנן אף שחיקה בשאר מימות מוטיל מדאיצטריכו רבנן בגמרא (לקמן דף מד.) לטעמייה דלא נתכוין משה אלא לבדקן כסוטות מכלל דלא מהניא שחיקה בשאר מימות כמו שנפרש שם ואם כן מה יעשה ומי כל שעה יכן ליים המלח וי"ל דישחוק ויזרה במקום שאינו מגדל למחיים[ג]: **אמרו** לו אף הוא נעשה זבל. פי' רשב"ם וקא סבר זה וזה גורם אסור ורבי יוסי לא חייש דסבר זה וזה גורם מותר ומכל מקום אסור לזבל שהה לכתחלה אף לרבי יוסי בזבל של עבודת כוכבים כיון שהוא מתכוין ליהנות ואין להקשות דרבנן אדרבנן דהכא חייש רבנן לזבל ואילו גבי חמץ בפרק כל שעה (פסחים דף כח.) אמרי רבנן [ל](מפזר) וזורה לרוח דיש לחלק גבי חמץ כתיב לא יאכל והלכך אינו אסור אלא כדרך הגאה גמורה [מ]אבל בעבודת כוכבים כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ואפילו הכי אמר להם ר' יוסי לחכמים והלא כבר נאמר ואת חטאתכם. פי' רשב"ם דפריך מוקמת אותו טחון עד אשר דק דמסתמא כל דבר הנשחק עומד ליזרות לרוח וגם רש"י פירש וזה לשונו ואת חטאתכם אשר עשיתם וכו' מוקמת אבל מוקשרוף אלו חיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחבר בהדדי ואינו נעשה זבל משמע דרבי יוסי היה אומר להם ששחקן לזרות לרוח וקשה לר"י וכי היה רבי יוסי טועה בזה אלא היה זורקו לים והא באותו פסוק עצמו דוקמות אותו כתיב ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר דהיינו מים היורדים ועוד [ג] מאי אהדרו ליה לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות לפי סברתנו אין אנו צריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב ויזר על פני המים לגד ורבי יוסי הקשה מדבעי כתיבה שמע מינה דזורה לרוח לכן נראה לפרש דרבי יוסי אסיפא דואשליך את עפרו אל הנחל סמיך אלמא לא זרקו ליים אלא לנהר ונהר אינו אלא כמו זורה לרוח שכן דרך נהרות שמתגברים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל ואפ"ה לא חש משה רבינו לכלום אמרו לו הרי הוא אומר ויזר ויזק לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות והשקה אותם הזהב ולא נשאר מן הזהב כלום אבל ודאי אין שחיקה מועלת בשאר מימות: נחל

(שם). להבין ולהורות. כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבנין לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הגוים (דברים יח ט) ו': שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה בניא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף (שבת עה.). שוחק וזורה לרוח. המולא עבודת כוכבים של מתכת (לעיל מב.).

לא אסרה תורה אלא בדמות ד' פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה תשתרי אלמה תניא [ב]כל הפרצופות מותרין [ג]חוץ מפרצוף אדם אמר [ד]רב (ה) יהודה בריה דרב יהושע מפרקיה דרבי יהושע שמיע לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שאר שמשין שרי ושאר שמשין מי שרי והתניא [ו]לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום [ז]כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון מי שרי והתניא [ח]אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא ההיא לעובדם אי לעובדם [ט]אפילו שילשול קטן נמי אין הכי נמי ומסיפיה דקרא נפקא דתניא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שילשול קטן ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות שאני ר"ג דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה [י]שיננא סמי עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא [כ]טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא בי כנישתא דשך ויתיב בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא [כא]רבים שאני והא רבן גמליאל דיחיד הוה כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה ואיבעית אימא [כב]דפרקים הואי ואיבעית אימא [כג]להתלמד שאני דתניא [כד]לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: רשב"ג אומר וכו': איזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין אמר רב מכובדין למעלה מן המים מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן אלא אלו הן מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות תניא כוותיה דשמואל [כה]מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים ושעל הסדינין ועל המטפחות: **מתני'** [כו]רבי יוסי אומר [כז]שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל [כח] שנאמר [כט]לא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** תניא [ל]אמר להם רבי יוסי [לא]והלא כבר נאמר [לב]ואת חטאתכם אשר

ארבעה פנים. פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת דוגמת חיות הקדש דכתיב אחי השרויות אצלו: **שבמדור העליון.** דכתיב אחי אצל אמה ולבנה במדור התחתון הם: **דאחריס עשו לו.** עובדי כוכבים: **והא** (ג) **דרב יהודה דאחריס עשו לו.** לורה בטבעת שהיה מניח: **סמי עיניה דדין.** (ד) פחות לורתו: **אחשדא.** שלא יאמרו לה הוא עובד: **חומה.** לורתה: **ומוחר לחתום בה.** (ה) כשהוא חותם שוקע החותם בשעוה ואינו נראה מבחוץ: **חומה שוקע.** אסור לחתום (ו) כשהוא חותם הוי אותמה בולט. ולקמן פרק ה"ל מיחוס לאחשדא: **דשף ויתיב.** שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. ויש אומר יכניה וגלותו נגלו עמהן מאבני ירושלים ומעפרה ובנאוהו שם והיינו דשף ויתיב בנהרדעא ניסוף כאן ונתיישב כאן והיינו דכתיב[ז] כי רצו עבדיך את אבניה וכו': **אנדרטא.** אלה: **והא ר"ג יחיד הוה.** ומיחוס לאחשדא: **דפרקים.** של מוליות ולא היה מתכבדים אלא בשעת בדיקת עדים וכל יומא לא חזו לה וליכא אחשדא: **למעלה מן המים.** על אוגני הכלי: **למטה מן המים.** בשולים ובדפנות: **מבוזין.** (ז) שמשתמשין בהן במאכל ובמשתה ואין מכובדין אלא העשויין לתכשיט: **שירין.** למידין: **קומקמוסין.** סירות קטנות של מתכת: **מתני'** וזורה לרוח. שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה: **אף הוא.** אם יחבנה לרוח גם עתה יש הנאה ממנה: **גמ'** הרי

עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא [ח]טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא בי כנישתא דשך ויתיב בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא [ט]רבים שאני והא רבן גמליאל דיחיד הוה כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה ואיבעית אימא [י]דפרקים הואי ואיבעית אימא [כ]להתלמד שאני דתניא [כא]לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: רשב"ג אומר וכו': איזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין אמר רב מכובדין למעלה מן המים מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן אלא אלו הן מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות תניא כוותיה דשמואל [כב]מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמים ושעל הסדינין ועל המטפחות: **מתני'** [כג]רבי יוסי אומר [כד]שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל [כה] שנאמר [כו]לא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** תניא [כז]אמר להם רבי יוסי [כח]והלא כבר נאמר [כט]ואת חטאתכם אשר

(ב) [בר"ה כד: איתא רב הונא בריה דרב אחדי מפרקיה דאחמי שמיע לי ועי' לעיל מב: ד"ואיתא שם] וכדרב הונא בריה דרב יהושע יעיין רש"י משמע דהכי גרס הכא]. (ג) [ר"ה כד: כל הפוגלין]. (ד) [ברכות לו. וש"נ ועי' מ"ש בפ"ד על גליון הגיגה טי: פירוש של עניין שיגגא]. (ה) [תוספתא פ"ו ה"ל]. (ו) [לעיל יח. ו"שבת עה. מהרלדין שם. ר"ה כד.]. (ז) [תוספתא רפ"ין]. (ח) [לעיל מב. לקמן מח: פסחים כח.]. (ט) [תוספתא פ"ד ה"ג]. (י) עי' תוספות חולין קח: ד"ה אלא. (כ) [הכלים קכ]. (כא) [וש"מ תוס' ביומא נד. ד"ה כרובים וכו']. (כב) [ד"ל מפרר]. (כג) ועוד דע"כ לרבנן כל"ל רש"ל. (כד) [וש"מ תוס' פסחים כח. ד"ה עבודת כוכבים דלא].

תורה אור השלם

1. לא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: שמות כ יט
2. לא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: שמות כ ד
3. כִּי אַתָּה בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: דברים יח ט
4. וּלְאֶל יִדְבַּק בְּיָדֶךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
5. וְאֵת חַטֹּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֵגֶל לָקַחְתִּי וְאֶשְׂרֹף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וְאֶכֹּת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דַּק לְעָפָר וָאַשְׁלֵךְ אֶת עֲפָרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיֹּרֵד מִן הָהָר: דברים ט כא

גליון הש"ס

מתני' רבי יוסי אומר. עיין תפארת רש"ס מו"ר סימן רמ"מ: **תוס' ד"ה אמ"ו יכו' אבל בעבודת כוכבים כתיב.** עיין לעיל דף יג ע"ב תוספות ד"ה אלא ולקמן דף מח ע"ב תוספות ד"ה לא:

מוסף רש"י

בדמות ד' פנים. לגוף אחד כגון חיות הקדש, דהיינו אחי, שכאלו כגוד לכוב עליהן (ר"ה כד:). **פרצוף אדם לחודיה תשתרי.** שהרי הוא אחד מהן בחיות ואפ"ה אמר עד דאיכא כולהו בהדי הדדי (שם). **שבמדור העליון.** כגון שיני, דדיקינן אחי, אבל אמה ולבנה וכוכבים ומזלות במדור התחתון הן בקרע המזון הן בקרע הסני כדאמרינן במסכת מגילה (יב: שם). **שילשול.** תולעת (שם). **והא רב יהודה.** שהיתה לו זורה בטבעתו ואתרים אמרו ואל"ל שמואל דיסקליה מיניה (שם). **סמי עיניה דדין.** לגומר הסתם לורתו (שם). **ומשום חשדא.** שלא יאמרו ע"ז היא לו אלא מן הגוים ויראא למעלה חיישינן לחשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה. ומי חיישינן לחשדא כו'. ואסיקנא להתלמד שאני ולרבן גמליאל להתלמד הוה שנאמר לא תלמד לעשות כתובות אבל אתה למד להבין ולהורות. רשב"ג אומר הצורות הקטנות על הכלים המכובדין אותן הכלים אסורין ועל המבוזין מותרין תניא מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות ועל היורות ועל הקומקמוסין ועל מחמי חמין ועל הסדינין ועל המטפחות מבוזין שעל הקומקמוסין ועל מחמי חמים ועל הסדינין ועל המטפחות. **מתני'** ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו זורה לרוח אף הוא נעשה זבל חייישינן דלמא מזבלו ביה ונמצאו נהנין מן העבודת כוכבים אלא יוליכם לים המלח. תניא אמר להן רבי יוסי והכתיב בעגל ושרשתו אותו באש

מסורת הש"ס

(ח) [בר"ה כד: איתא רב הונא בריה דרב אחדי מפרקיה דאחמי שמיע לי ועי' לעיל מב: ד"ואיתא שם] וכדרב הונא בריה דרב יהושע יעיין רש"י משמע דהכי גרס הכא]. (ט) [ד"ה כד: כל הפוגלין]. (י) [ברכות לו. וש"נ ועי' מ"ש בפ"ד על גליון הגיגה טי: פירוש של עניין שיגגא]. (כ) [תוספתא פ"ו ה"ל]. (כא) [לעיל יח. ו"שבת עה. מהרלדין שם. ר"ה כד:]. (כב) [תוספתא רפ"ין]. (כג) [לעיל מב. לקמן מח: פסחים כח.]. (כד) [תוספתא פ"ד ה"ג]. (כה) עי' תוספות חולין קח: ד"ה אלא. (כו) [הכלים קכ]. (כז) [וש"מ תוס' ביומא נד. ד"ה כרובים וכו']. (כח) [ד"ל מפרר]. (כט) ועוד דע"כ לרבנן כל"ל רש"ל. (ל) [וש"מ תוס' פסחים כח. ד"ה עבודת כוכבים דלא].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב הונא בריה דרב יהושע מפרקיה: (ב) שם במשנה נעשה זבל ונאמר לא: (ג) רש"י ד"ה והא רב יהודה: (ד) ד"ה אמי וכו' פחת לורתו: (ה) ד"ה ומותר וכו' דכשהוא: (ו) ד"ה חותמה וכו' לחתום בה דכשהוא: (ז) ד"ה מבחוץ הן שמשמשין: (ח) תוס' ד"ה שעל הסדינין וכו' מטבעות. ר"ל ובדף נב ד"ה דיעבר כתבו התוספות לורתו אדם אסור אמנם אפשר דהתם קאמרי דאסור לעשותם וע"ש: (ט) ד"ה שוחק וכו' קמיבעיא לן בתרוייהו מפרר יפוחק ומטיל וכו' לא אשכחנא בשום: (י) בא"ד חמץ דממאסא לא בעי פירור וכו' רב יוסף דקאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים וכו' לבה קאמר ולפי זה: (כ) בא"ד היכי ליעבוד ועוד דע"כ לרבנן וכו' בגמרא לטעמא דלא: (ל) ד"ה אמר וכו' ועוד אמאי אהדרו וכו' כסוטות דלפי סברתם אין אנו צריכים לזרים וכו' המים לגד דהא רבי יוסי לא הקשה אלא מדבעי שתהשקה ש"מ וכו' נהרות שמתגרשים מימיהם:

רבינו חננאל

לא תעשון בדמות שמשיי שמשמשין לפני במרום ודחינן לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה לישתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אמר רב הונא בריה דרב יהושע מפרקיה ו) לא שמיע ליה לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שמשין שרי והתניא לא תעשון בדמות שמשיי המשמשין לפני במרום כגון אופנים כו' עד שאני רבן גמליאל דאחרים עשו לו איני והא רב יהודה דאחרים עשו לו טבעת בצורה כדי להיות חותם בה ואמר ליה שמואל שיננא סמי עיניה דדין כלומר העבר צורתו. ופרקינן גבי רב יהודה כגון דחותמו בולט הוה. כלומר צומת שחותמה בולט אסור להניחה אבאבנו ומותר לחתום בה חותמו שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה. ומי חיישינן לחשדא כו'. ואסיקנא להתלמד שאני ולרבן גמליאל להתלמד הוה שנאמר לא תלמד לעשות כתובות אבל אתה למד להבין ולהורות. רשב"ג אומר הצורות שבמדור על הכלים המכובדין אותן הכלים אסורין ועל המבוזין מותרין תניא מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות ועל המבוזין מותרין הן ושרו: **מתני'** ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו זורה לרוח אף הוא נעשה זבל חייישינן דלמא מזבלו ביה ונמצאו נהנין מן העבודת כוכבים אלא יוליכם לים המלח. תניא אמר להן רבי יוסי והכתיב בעגל ושרשתו אותו באש

ו) אולי ל"ל מפרקי' דאחי שמיע לי. ועי' בהגהות מהרי"ב כאן.

מסורת הש"ס

(א) [ל"ל אמרו לו], ב) [שבת כט:], ג) [ל"ל אם אמר המלך], ד) [ל"ל לאמרה מפלצת], ה) [ל"ל אמרו לו. יעב"ץ], ו) [ל"ל והתנן], ז) פסחים כב. יומא מח:, ח) [יומא ג:], ט) [כ"ה כב: ע"ש ל"ש], י) [גר' הערוך בערך דר ד' דדרוי], כ) [גר' הערוך סם תדרמין], ל) קדושין עו:, מ) [בערוך ערך מלס ג' גרים מולמתו ועי"ש בערך הלס גר' הולמתו], נ) [עירובין לה:], ס) (סנהדרין כא), ע) [סנהדרין כח:], פ) [ל"ל ע"ש], צ) [ד"יבור זה שייך לפוף עמ' מג:], ק) [ל"ל אחר ד"ה לגנגיס], ר) [יומא ס.], ש) [ל"ל אחר ד"ה עונתן], ת) [ככר רש"ש], א) [ל"ל אחר ד"ה מקום תפילין], ב) [ל"ל אחר ד"ה דכתיב], ג) [ל"ל מולדות נח פ' לח], ד) ל"ל מהה. יעב"ץ, ה) [דף מב. ושם איתא כשפחסה], ו) ס"א קנועה.

גליון הש"ם

גמ' וכתיב וישאם. עי' ר"ה כב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשקלה ככר זהב וגו' היכי וכו' דאויה היתה לוות עול: (ב) שם הכא בעי אמוסי: (ג) שם אמר רב שביקש לאולמו ולא הולמתו: (ד) רש"י ד"ה הכי הוא אומר וכו' כדאמרינן התם איתמר רב ולוי חד אמר זיבח וקטר וכו' בהדרוקן וחד אמר עדים והתראה בסייף עדים בלא התראה במיתה לא עדים ולא התראה בהדרוקן הס"ל: (ה) ד"ה וכמה וכו' כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרין: (ו) ד"ה קודש וכו' לשרפם לאחר שבא מיתי ונטלה הדר ושאם כל"ל לחד"ש: (ז) ד"ה אר"י וכו' תשובה היתה ולמאיי: (ח) ד"ה הולמתו יושבת: (ט) ד"ה מקום יש בראש שראוי וכו' שהם המרץ מקום רחב ב' קצוצות והיא היתה נותה: (י) תוס' ד"ה והלא וכו' והולך בעונ העגל בנחל קדרון וכו' מרק לרוח וא"ת לרבנן וכו' אלא המר שהשליכו ליס ממילא היה נדרק לרוח וי"ל דהתם וכו' מעשה בעונ: (כ) ד"ה אבן שואבת היתה לה במקום שהיה יוצב על כמא מלכותו היתה אבן שואבת קבועה למעלה ושואבת העטרה ולא היתה אבן: (ל) ד"ה שהיה וכו' גם גדול לפי ששם:

מוסף רש"י

משם ראיה. במתיה (סוכה כח:). לבודקן כסוטות. בלבנון בגן (יומא סו:). אלו ואלו. שירי דם חטאות הפנימיות הנשפכין על יסוד מערבי של מזבח החיצון ושירי דם חטאות החיצונות הנשפכין על יסוד דרומי, יוצאין מן היסוד לרצפה דרך שני נקבים קטנים (פסחים כב. וכעי"ז יומא נח:). מתערבין באמה. מלון שבעזרה היומא לנחל קדרון (יומא שם). לנחל קדרון. כמו (דברים כא) לנחל איתן, עמק (פסחים כב.). לגגניך. בעלי גגות לזבל (שם). ומועלין בהן. לומר אסור להנות מהן בלא דמים מפני שהן של הקדש (שם). איתי הגיתי. שהיה עובד כוכבים, בא וביטלה. לעבודת כוכבים של עבודת מלכם, והוא שם שקוק עמוניים (קדושין עו:). שביקש להולמו. שתבע כרלאמו כמר מלכות, ולא הולמתו. לפי שהיה שרגיז על זהב בתור חללה מדופן לדופן ואיתה מתיבשת כרלאמו אלא למי שיש לו תרץ כרלאמו, והיא עדות לגיא דוד שכל הרלאי למלכות הולמתו ומי שאינו רואי למלכות אינו הולמתו (סנהדרין כא:). נטולי טחול. על ידי סם, שהטמוא מכניסו לאדם, וחקוקי כפות הרגלים. אין בשר בפרסותיהם ולוים על הקולים ועל הבנקנין ואינן נחוקין (שם).

כל הצלמים פרק שלישי עבודה זרה מד.

הרי הוא אומר ויזר על פני המים. לליכא למיחש לזבל. והאי דלא השליכו ליס שלם לא נתכוין אלא לבדקן כסוטות שהמים בודקין אותם שחטאו והורגים אותם כדאמרי' התם (יומא סו:) (ד) זיבח וקיטר בסייף גיפה ויישק באסכרה שמת בלבו בהדרוקן: **הסירה מגבירה.** השפילה ממלכות: **מפלצת.** לקמן מפרש: **וידק וישרף בנחל קדרון** ולא חיישי לזבל. מוידק קא מוחיב: (ה)**ואת המלאכים וגו'.** מואכות אותו טחון קא מוחיב אבל מואשרוף לאו תיובתא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחובר בהדדי ואינו נעשה זבל: **אלו ואלו.** דמים המיטוים ודמים הפנימיים שהיהן נשפכין על יסוד מזבח החיצון והן יורדין מן היסוד לרצפה: **ומתערבין באמה.** סיצון של מיס שהיה בעזרה: (ו)**ומועלין בהם.** לאו קרבן מעילה קאמר דאין מעילה בדם קדשים כדאמרינן בפרק הוציאו (ו"ו) אלא אסור ליהנות מהן אלא בדמיס: **לגגניס.** לזבל גגותיהן: **מקומות מקומות יש בו.** ויש מגדל ויש שאינו מגדל: **מפליא ליצנות.** ליצנות מופלא כדתני רב יוסף: **וכתם נחש הנחושת.** כי (ז) בימיס ההמה בית ישראל מקטרין לו אלמא עבודת כוכבים הוה וכתיב וכתם: **ואין אדם אוסר.** אותן שהקטירו לו לא היו יכולין לאסרו שאין בהן כח להקנותו לעבודת כוכבים: **דכתובי נמי לא צריך.** דמותר ליהנות ממנו: **עמד וביטלו.** לפרקומי מילתא: **דזרויי.** לשון זורה לרוח [מג:]: **כדמתרגם.** תזרם מזרינון ורוח תשאם ורוחא תטלטלינון אלמא ושאם לשון זירוי וטלטול: **אמרו לו מרי הוא אומר.** בדברי הימים ויאמר דוד וישרפו ומדלא כתב בחד קרא וישרפם ושאם ש"מ לאו תרוייהו כדקאמרת שרפם ואח"כ זורה לרוח: **אלא ושאם ממש.** נטלם עמו ונהנה מהם ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואזיל. מושרפו לא מצי לאתבינהו לרבנן דכל זמן שאין נדוקין ע"י כמיסה אינו נעשה זבל: **קשו קראי אהדדי.** וישרפו משמע אסור בהנאה ושאם משמע נהנה מהם: **קודם שבא איתי.** וביטלה אמר דוד לשרפם (ו): (ח)**ובא איתי וביטלה.** והדר ושאם דוד. איתי הגתי עובד כוכבים היה: **עטרת מלכם.** בגני עמון קאי ועבודת כוכבים שלהם מלכם שמה על שם מלוכה כדכתיב (מ"א יא) ולמולך שקוץ בני עמון והאי עטרת מלכם בעבודת כוכבים קאמר: **היכי מצי מנח לה.** והלא כבד (ט) ששים מנה הוה ומאד היא כבידה וקרא כתיב ותהי על ראש דוד: **אר"י.** האי ותהי על ראש דוד לאו דמנח לה אלא הכי קאמר חשובה (ו) ולאויה לדוד שעשוי למדת ראשו והולמתו כדלקמן: **אבן שואבת.** דרך אותה האבן להגביה המתכת ולתלותה באויר: **דהוה דריא לה.** שהיתה נושאת לעטרה ומגביהתה: **ששה ככר זהב.** והיינו משקלה ככר זהב שקולה היא כככר זהב: **ואם היתה לי.** עדות עטרה זו מעידה עלי שאני הגון למלכות: (ט)**הולמתו.** (י) ויושבת בראשו יפה ומכוונת למדת ראשו: **מקום שפילין.** חריץ שבראשו למעלה מן הפדחת מקום שמוחו של תינוק רופס: **מקום יש** (כ) **בראשו דראוי להניח שם ב' תפילין.** שרחב החריץ מקום כרך שני רצועות והיא היתה נותה בחלי רחבו: **ויוציאו את כן המלך.** ביושאם כתיב בבן אמציה שהחביאה אותו אחותו כשהרגה עתליה את כל זרע המלוכה וכשגדל הוליאוהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מזרע המלוכה: **אמר רב יהודה שביקש להולמו.** ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל דאויה היתה לגוות אבל אחותי לא מנח לה מיהו חדא שעתא בדקי ליה בגויה אם הגון הוא למלכות: (כ)**רבותייהו.** הבנן חמשים איש: **דכתיב ויעש לו.** דמשמע שהיו משוויס: **נטולי טחול.** הטחול מכניד: **וחקוקי כפות הרגלים.** נטל הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקולים ובנרקינים: מתני'

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ג מהלכות מעילה הלכה יא:

מא ב מיי' פ"ח מהלכות עבודת כוכבים הל' ה ופ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא) טוש"ע י"ד סימן ד סעיף ג [וסעי' ד וסימן ה סעיף ג]:

מב ג טוש"ע מ"ח סימן לא סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֹּר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות לב כ
2. וְגַם מַעֲבָה אִם אִסָּא הַמֶּלֶךְ הֲסִירָהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עֲשָׂתָה לְאֲשֵׁרָה מִפְלֶצֶת וַיִּכְרֹת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיְדֵךְ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן:
דברי הימים ב טו טז
וְגַם אֶת מַעֲכָה אִמּוֹ הֱסִירָהּ מִגְּבִירָה אֲשֶׁר עָשְׂתָה מִפְלֶצֶת לְאֲשֵׁרָה וַיְכַרֵת אָסָא אֶת מִפְלַצְתָּהּ וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן:
מלכים א טו יג
3. הוּא הֵסִיר אֶת הַבָּמוֹת וְשִׁבֵּר אֶת הַמַּצֵּבֹת וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וּכִתַּת נְחֶשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד הַיָּמִים הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וְקֹרָא לוֹ נְחֻשְׁתָּן: מלכים ב יח ד
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל נֵס וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי:
במדבר כא ח
5. וַיַּעַזְבוּ שָׁם אֶת עֲצָבֵיהֶם וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד וַאֲנָשָׁיו:
שמואל ב ה כא
6. תְּזָרֵם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וְסַעֲרָה תְּפִיצֵם אוֹתָם וְאַתָּה תָּגִיל בְּיְיָ בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּלוּ:
ישעיהו מא טז
7. וַיַּעַזְבוּ שָׁם אֶת אֱלֹהֵיהֶם וַיֹּאמֶר דָּוִד וַיִּשְׂרְפוּ בָאֵשׁ:
דברי הימים א יד יב
8. וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כִּכַּר זָהָב וְאֶבֶן יְקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד וְשָׁלָל הָעִיר הוֹצִיא הַרְבֵּה מְאֹד:
שמואל ב יב ל
9. זֹאת הָיְתָה לִּי כִּי פִקֻּדֶיךָ נָצָרְתִּי:
תהלים קיט נו
10. וַיּוֹצִיאוּ אֶת בֶּן הַמֶּלֶךְ וַיִּתְּנוּ עָלָיו אֶת הַנֵּזֶר וְאֶת הָעֵדוּת וַיַּמְלִיכוּ אֹתוֹ וַיִּמְשְׁחוּהוּ וַיַּחֲזִיקוּ יָדָיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ:
דברי הימים ב כג יא
11. וְאַדְנִיָּה בֶן חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וַחֲמִשִּׁים אִישׁ רָצִים לְפָנָיו:
מלכים א א ה

רבינו חננאל

וניחוש דלמא נהנין באפרו אמרו לו הא כתי' ריזר על פני המים וישק את בני ישראל לא נתכוין משה אלא להשקותן כסוטות. והא כתיב ויכרות אסא את מפלצתה וישרוף בנחל קדרון והלא הוה שם לזבל. אמרו לו נחל קדרון

נחל קדרון אינו מגדל צמחים. משמע אבל בשאר מקומות שמיקת כלי מתכות מגדל למחיס וקשה דבפרק כסוי הדם (חולין דף פח: ושם ד"ה שחיקת) קאמר אין מכסין בשחיקת כלי מתכות לפי שאינו מגדל למחיס וי"ל דלחודיה ודאי אינו מגדל אבל בשאר מזבל בקרקע המגדל למחיס הוא גורס ומסייע להמיית אי נמי כשנשרף כמו עגל מגדל למחיס והתם אייתי בלא שריפה: **מקומות** יש בו. היה יכול לתרץ שהגגיים היו ממקוס אחר: **מפליא** ליצנות. פ"ה ליצנות מופלא ובב"ר סוף פרשת תולדות (ו) יתמה מה אם מפליא בי כלומר למה אתה מלעיג עלי וכן פי' בערוך (ערך פלא): **והלא** בבר נאמר וכתת וכו'. ומסתמא לא השליכו ליס המלא דכיון שבא לספר המעשה אם השליכו ליס היה לו לומר כמו שמפרש והולך ביעור (ז) הנחל קדרון ואע"ג שאינו מפרש זורה לרוח זה א"ל כי אחר שהיה נשתק ממילא היה ד) מזרק וא"ת לרבנן בסמוך דמייתי מושרפו באש מאי קושיא היא לרבי יוסי כיון שלא הזכיר להשליכו ליס וי"ל דהתם לא בא לספר במעשה ביעור עבודת כוכבים אלא בא לומר שעזבו עליהיס: **כאן** קודם שבא איתי הגיתי. תימה למה לא נקט עובד כוכבים לבטל בע"כ כרבי אלעזר הקפר ועוד לאדמי דמשני לעיל (ה) כשפחתה אבל בשבורה אפילו ישראל מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים למה לא שברוה וי"ל דיש חילוק בין עבודת כוכבים של עץ לשל מתכת וכן יש תירוצים בירושלמי כאן בשל עץ כאן בשל מתכת: **אבן** שואבת (ה) היה בה. וכשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה (ו)שקועה למעלה ולא היתה האבן שואבת חקוקה בגזר: **שהיה** מניחה במקום תפילין והולמתו. פירוש וזה גם גדול (ט) ששם אין הראש עגול והיא היתה עגולה ממש ואף על פי כן היתה מכוונתו ומיושבת בראשו: מתני'

מתנא

כל הצלמים אינו מגדל צמחים. ובמקום שאין מגדל צמחים שרפה. ומפלצתה דהות מפליא ליצנותא. כמין זכרות עשתה לו והיתה נבעלת לו תמיד. ומקשינן עליה והכתיב וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההם היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן אמרו לו והלא נחש זה של משה היה שנאמר עשה לך שרף עשה לך ומשלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובדין הוא דכיתות נמי לא צריך דלא הוה עבודת כוכבים אלא כיון דחזא חזקיה דשבו ישראל בתריה עמד וכתתו. אמר לה רי' יוסי והכתיב ויעזבו שם את עצביהן וישאם דוד ואנשיו הנה שתקום ופיזרום כדכתיב תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם. דפרקינן לא. ישאם אינו לשון פיזור אלא לשון נשיאה ממש מדכתיב קרא אחרינא ויאמר דוד וישרפו באש ולא קשיא כאן קודם שבא אתי הגתי נשרפה [כאן] אחר שבא אתי הגתי וביטלה נשאוה וכדכתיב ויקח עטרת מלכם מעל ראשו משקלה ככר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. והא איסורי הנאה היא אמר רב נחמן בר יצחק אתי הגתי בא וביטלה. משקלה ככר זהב היכי מצי מנח לה. אבן שואבת היתה לה דהות דרי לה: ר' אלעזר אמר אבן יקרה היתה בה ושווה ככר זהב: והא בעי אוחזי תפילין. אמר שמואל בר יצחק מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין. ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות היא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו. ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך אמר רב שמתנשא להולמו ולא הולמתו וחמשים איש רצים לפניו מאי רבותייהו תנא כולם נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים היו: